

* MATERIÁLY – ZPRÁVY – KRONIKA *

Smysl slavistických setkání

Když vznikla **Česká asociace slavistů** jako svébytná, žádnou další institucí nezastřešovaná a direktivně neřízená organizace českých slavistů, měli její zakladatelé na paměti, že by měla být především prostorem a příležitostí k samostatnému myšlení a vzájemné, třeba i bojovné konfrontaci názorů na slavistiku v širokém slova smyslu. Česká asociace slavistů je samostatná, nezávislá, stavovská organizace slavistů s napojením na mezinárodní vědecké organizace, otevřená spolupráci a podnětům. Jejím posláním je umožňovat pravidelný formální i neformální kontakt českých i zahraničních slavistů, diskutovat o stavovských otázkách společného zájmu, usilovat o pluralitu přístupů, o důslednou centralizaci slavistiky, o odborný růst slavistů, ale sledovat také kvalitu slavistiky jako takové, vytvářet svými názory a diskusemi atmosféru svobodného střetávání pohledů, otevřenosti a náročnosti, nehledě na bojkot a ignoranci.

ČAS má své zastoupení v prezidiu Mezinárodního komitétu slavistů a jeho komisích a její předseda je představitelem ICCEES; pro kongres v Makedonii 2008 připravila jeden blok vlastní, na dvou dalších se podílí, organizuje jeden kulatý stůl a její členové vystoupí s referáty v odborných sekcích.

Úzce spolupracuje s dalšími občanskými sdruženími profesního charakteru, mj. se Slavistickou společností Franka Wollmana, Středoevropským centrem slovanských studií, Společností přátel jižních Slovanů, Literárněvědnou společností aj. Nejde však pouze o výkon: jde také o permanentní debatu o zásadních problémech slavistiky, které často překračují její limity, neboť, abych parafrázoval názvy svých dvou publikací, z křivozatky slavistika ještě zdaleka nesešla a také nepěstala být českým rodinným střibrem. Společenské postavení slavistiky u nás i ve světě ještě čeká na zevrubné zhodnocení.

Slavistika – aniž by musela ztratit nebo oslabit své filologické jádro – nabývá na politickém významu; ne proto, že přestává být filologií, ale právě proto, že jí zůstává a že naplňuje svůj filologický význam, tedy že transcenduje – k tomu ostatně směřuje moje koncepce areálových studií v rámci filologie, kterou jsem s některými kolegy vypracoval kdysi v Brně: tak to bylo vždy myšleno, není v tom kam ustupovat ani kde dělat kompromisy; na rozdíl od těch, kteří se ještě kdysi areálovoti štítili a nyní přišli s vlastní, povrchní a banálně koncipovanou „teorií“, kterou bez rozmyslu přijímají jako panaceu. Je zřejmé, že transcendování slavistiky za hranice filologie má být obezřetné, hranice mezi kvalifikovaným přesaheem a diletantismem jsou tenké a předpokládá se ovšem i schopnost jisté improvizace. Areálová studia nesnášejí mechaničnost, ideologickou stereotypnost, naopak předpokládají neustálý pohyb, propojování, ale také klidné analytické promyšlení.

Jaké jsou dnes základní problémy slavistiky, zejména u nás, ale i jinde?

Pokusili jsme se je vyjádřit v několika bodech:

- A. Všeobecně se konstatuje ústup slavistiky ve světě anebo jistý druh více či méně mechanické integrace do politických a společenských věd: proto je asi lepší, když toto přesahování vychází od nás, tedy od původně čistě filologické slavistiky či slovanské filologie.
- B. Problém generačního střídání: věda je vždy kvalitou odbornou, ale i lidskou; bohužel se někdy od popředí dostávají lidé s menšími znalostmi a s jinými záměry než odborními, kteří mají značný deficit kreativity: ti jako technologové moci představují pro slavistiku i jiné obory značné nebezpečí. Dnes se to zatím projevuje na úrovni odborných prací, včetně doktorských a habilitačních a někdy v kompetentnosti jejich posuzování.
- C. Časem se nad objektivně uchopovanou kvalitou povyšují zájmy osobní a skupinové: nic proti přátelství a spolupráci i skupinovým zájmům, ale neměly by se nikdy realizovat na úkor kvality oboru – to se u nás pak promítá do poněkud deformovaného vztahu generací i jako reflexe katastrofického politického vývoje posledních desetiletí.
- D. Chyba je patrně v celém systému, který je takto „nastaven“: překotné požadavky na kvantitu a výkaznictví při selhávání nutné byrokracie, nezbytné neustále cyklicky opakované akreditace a reakreditace, jejichž výsledkem jsou pak často tituly a hodnosti, jež nevykazují příslušnou kvalitu; kvalifikační postupy jsou uměle urychlovány a jeden v tom podporuje druhého. Nejde o nějaký ostrý, rigorózní postup, ale alespoň o dodržování rozpětí, „mantinelů“, které v takovém případě nelze překročit. Plně kvalifikovaní badatelé tu mají odpovědnost, kterou však po nich nikdo nechce, ano, oni sami si ji musí někdy vynucovat – takto se utváří pro obor velmi nevhodná, škodlivá situace.
- E. Je nutné obnovit nebo vytvořit přátelskou, tolerantní, přejícnou, ale i vzájemně náročnou atmosféru vzájemné a veřejné odpovědnosti: je to však velmi obtížně realizovatelné.
- F. V této souvislosti je třeba také zahájit práce na nových tématech a projektech, které by více zajímaly společenské a politické struktury jako celek, tedy je třeba pronikat častěji i do masmédií, ale nikoli podbízením a pouhou sebe prezentací (to raději nevystupovat), ale poukázáním na důležitost naší problematiky.

To vše předpokládá odstranění skryté diskriminace nebo otevřeného bojkotu jedněch druhými, účelové ideologizace, naopak prosazování důsledné svobody bádání a názorové plurality, ostrých, ale přátelských diskusí: jde o věc, nikoli o osoby. Předpokládá to také důsledně decentralizovanou a pluralitní českou slavistiku. Každé pracoviště, každý tým, každý přátelský kruh, každá jedinec má své priority; proto nelze nová nebo staronová témata nikomu vnucovat, ale je zřejmé, že vyvstává nutnost reagovat na určité diskurzy, jež se nyní vedou. Není však nutné se vždy poslušně přizpůsobit tomu, co se někde děje: je dobré mít i svá vlastní, tvrdošijně prosazovaná témata. Takovými obecně znějícími tématy může být například téma evropanství, resp. středoevropanství a slovanství, úloha Slovanů v Evropě nebo kulturní integrace rozsáhlé a různorodé imigrace k nám nebo např. i slovanské imigrace jinam – tedy mj. zkoumání nacionálních minorit a jejich duchovních projevů,

kultury a její interakce v aspektu jazykovém, literárním, sociálním apod. Další, takřkajíc okruhy „intrinsic“ se mohou týkat metodologie a interpretace: zde jsme hodně zanedbali a nůžky mezi přísnou vědou a volným uvažováním se zvětšily, takže to někdy vypadá, že je vše dovoleno. Může jít o výzkum základní, ale také o jeho boční, aplikabilní produkty, výstupy, jimiž by se mohla zabývat naše politická místa: kolikrát byla například slavistická pracoviště v poslední době požádána vládními místy o odborné expertízy? Slavistika ve svých potencích drží ruku na tepu doby, ale ve svých přesazích se – pateticky řečeno – dotýká i věčnosti, tj. obecnějších témat; není divu, že právě slovanský materiál vedl v minulosti nejednou k utváření nových metodologií: v lingvistice, v literární vědě i v kulturologii (např. ruská formální škola, strukturalismus, komparatistika, genologie, areálová studia).

I když o slovanském areálu a slavistice je obecné povědomí nyní slabší než kdysi a občas je tu i nápis „hic sunt leones“, sílí také představa – nehledě na to, co bylo výše uvedeno - jejich vzrůstajícího, byť ještě zcela skrytého významu – Hic Rhodus hic salta.

Z úvodního vystoupení Iva Pospíšila na I. kongresu českých slavistů, který se konal v Plzni 2.-3. října 2007.

Rusové a Morava

Dne 13. ledna 2007 zorganizovalo Ruské kulturně osvětové sdružení na Moravě pod záštitou hejtmána Jihomoravského kraje ing. Stanislava Juránka ve spolupráci s Ústavem slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Obcí moravských spisovatelů, Českou asociací slavistů a Slavistickou společností Franka Wollmana ve společenském centru Brno-střed konferenci Rusové a Morava, která se těšila velkému zájmu Rusů žijících v ČR i českých rusistů. Sborník z konference (**Rusové a Morava**. Ruské kulturně osvětové sdružení na Moravě, Brno 2007, 119 s., náklad 750 ks) doprovázený množstvím fotografií z jednání konference i odjinud doložil zájem odborníků, ale i veřejných činitelů o toto téma. Konference se zúčastnili mimo jiné generální konzul Ruské federace v Brně V. I. Sibiljov, kněz pravoslavné církve v Brně Jozef Fejsak, ředitel Muzea města Brna Pavel Ciprian a představitelé organizátorů, především spiritus agens konference, básníka Ljubov Vondroušková, předseda Obce moravských spisovatelů Jaroslav Novák, Tamara Galynina z Ostravy, autor těchto řádků, který promluvil za Ústav slavistiky a dvě spoluorganizující občanská sdružení a jiní. Na téma slovanského etnosu promluvil Alexej Jakovlev, o některých aspektech moravské rusistiky Ivo Pospíšil, o historii ruské pravoslavné církve Jozef Fejsak, Jiří Gazda referoval o spolupráci Ústavu slavistiky s Filologickou fakultou Státní univerzity v Nižním Novgorodě, Aleš Brandner zase celkově o spolupráci Ústavu slavistiky s ruskými univerzitními pracovišti v minulosti i v současnosti, absolventi brněnské rusistiky, a to Alexandr Brummer o dvou důležitých bohemikách také ve spojení s Karlem Havlíčkem Borovským, Josef Šaur o historiografovi Josefu Macůrkovi a ruském dějepisci Vladimír Franta o tvorbě Ljubov Vondrouškové, Taťána Kuxová o díle Otokara Březiny ve vztahu k Rusku, Marta Králová o tématu Janáček a Rusko, Josef Kůta o ruských vojácích na Moravě v 19. a 20. století; dále ze sféry vojenské historie přispěl Vlastimil Schildberger, Galina Binová pojednala o prvním ruském gymnáziu na Moravě, Viktor